

Bake
prozesua
indartzeko
Foro
Soziala

Foro
Social
para impulsar
el proceso
de Paz

Forum
Social
pour impulser
le processus
de paix

Social Forum
to promote the Peace process

IV FORO SOZIALEKO ONDORIOAK:

“Arrazoi politikoengatik preso edo ihesean dauden pertsonen gizarteratzea erraztea”

Donostian, 2017ko martxoaren 10ean eta Irunen, 2018ko urtarrilaren 25a eta 26a

Euskal gatazka delakoaren esparruan, motibazio ideologikoen ondoriozko delituengatik preso ta iheslari dauden pertsonen gizarteratzearekin lotutako gaiei soluzio integrala emateko asmoz, adostasun zabala eta zeharkakoa sustatu eta lortu nahi dugu.

Adostasun hori, hasiera puntu bezala, Euskal Autonomia Erkidegoko eta Nafarroako Foru Erkidegoko gizarte-, politika- eta erakunde-mailan artikulatuko da eta, berau garatu bitartean, aipatu pertsona preso ta iheslarien parte-hartzea izango du.

Euskal gizartearen beharrezko adiskidetzearen esparruan, adostasun horrek, gure ustez, motibazio politikoaren ondoriozko delituengatik preso ta iheslari dauden pertsonen itzulerari buruzko bide-orri bat prestatu, adostu eta ezarri beharko luke. Bide-orriak, emakumeek bai kartzela yta ihesian baita bergizarteratzeko unean ere aurre egin behar duten desberdintasun egoera modu espezifikoa aztertu beharko du. Bide-orri horrek esku hartzen duten eragile guztientzako jarduteko gida izan beharko luke.

Foro Sozial honek proposatzen du aipatu adostasunak –aurretik esan bezala, euskal erakunde, gizarte eta presoan artean eraiki beharko da– honako printzipio hauek izan behar dituela oinarri:

1. atala

1.- Funtsezko giza eskubideen kontra edo presoan giza trataeraren kontra doazen eta nazioarteko estandarren aurka egiten duten espetxe-politikaren neurriak bertan behera utzi behar dira. Gure ustetan, premiazko lehen urratsa da hori, eta horrek esan nahi du:

- Gaixo larriak, gaixotasun sendaezina izan edo adin handiko presoak espetxetik lehenbailehen atera ditzatela agintaritzak eskudunek.
- Presoak beren familia- eta gizarte-ingurunetik urruntzeari amaiera ematea, beren bizilekuetatik gertuago dauden espetxeetara ekarrita, gizarteratzen laguntzeko loturak indar daitezten. Hortaz, eskumena duten agintariei eskatu behar zaie preso bakoitzak Euskal Autonomia Erkidegoko edo Nafarroako Foru Erkidegoko espetxeetara lekualdatzeko eskaerak onartzea.
- Presoek eskubidea dute beren zigorraren iraupenarekiko itzaropena zein den zehatz jakiteko. Hori dela eta, ezinbestekotzat jotzen dugu zigorra bete duten pertsonak askatzeko unea atzeratzeko joera duten neurri orori

Bake
prozesua
indartzeko
Foro
Soziala

Foro
Social
para impulsar
el proceso
de Paz

Forum
Social
pour impulser
le processus
de paix

Social Forum
to promote the Peace process

amaiera ematea. Zehazki, 7/2014 Lege Organikoaren, azaroaren 12koaren, artikulua aldatu behar dira, baliogabe uzteko Europar Batasuneko beste Estatu kideetan ebatzitako zigorren ondorioen baliokidetasun-printzipioa, 675/2008/JAI Erabaki Esparruan ezarritakoaren arabera. Hala, Estatu espainiarrean ezingo dira kontuan hartu, zigorrak luzatzeko, Estatu frantsesean ezarri eta betetako zigorrak.

- Epe luzeko zigorrak, biziarteko kartzela-zigorraren berdintsuak dituzten presoek kasuan, zigorrak berrikusteko eskubidea izan behar dute, espetxetik irteteko arrazoizko itxaropen egingarria bermatzeko. Ondorioz, indargabetu egin beharko litzateke, ankerkeriagatik, espetxetik irteteko itxaropena deuseztatzen duen arau oro.
- Ezinbestekoa da motibazio ideologikoaren ondoriozko delituengatik preso dauden euskal herritarren isolamendu eta lehen graduak neurrien aplikazio sistematikoari amaiera ematea.
- Bermatu egin behar da presoek intimitate eta familia-bizitzarako eskubidea, eta komunikazio horiek baldintza egoki eta duinetan garatu behar dira. Ildo horretatik, bisita egiteko eskubidea duten pertsonen mugak ipintzea amaitzea nahi dugu, ahozko zein idatzizko komunikazioen etengabeko kontrola eta euskarari ezartzen zaizkion oztupoak behin betiko amaitzeko. Halaber, pertsona horiei beren seme-alabekin harreman estua izateko aukera eman behar zaie uste dugu; bereziki, espetxean beraiekin seme-alabak dituzten amen kasuan.
- Hezkuntza jaso eta ikasteko eskubidea murrizketarik gabe ahalbidetu beharko litzateke eta, horretarako, egun jartzen dituzten eragozpenak bertan behera uzteko mekanismoak ezarri behar dira.

2.- Motibazio politikoaren ondoriozko delituengatik preso dauden pertsonen espetxe-salbuespena bertan behera utzi behar da, justizia trantsizionala garatzeko aurretiazko urrats gisa. Desiragarria da arauak gizarte-errealitatera egokitzea eta, ildo horretatik, aurreko legeria arruntera itzultzea funtsezko deritzogu. Horrek honako hiru urrats hauek ematea esan nahi du:

- Motibazio politikoaren ondoriozko delituengatik preso dauden pertsonen gradu-progesio, baimen-emate eta erredentzioak sistematikoki ukatzeko politikari amaiera ematea.
- 7/2003 Lege Organikoak, ekainaren 30ekoak, zigorrak osorik eta modu efektiboan betetzeko neurri buruzkoak biltzen dituen salbuespeneko neurriak indargabetzea; zehazki, espetxe-onurak, irteteko baimena, hirugarren graduaren sailkapena eta baldintzapeko askatasuna eskuratzeko baldintzei buruzkoak. Aipatu neurriek ezinezko egiten dute zigor askatasun-gabetzaileen gizarteratzeko helburua lortzea. Neurri horiek indargabetu ezean, neurri horiek atzeraeraginez aplikatzea ukatu behar da.
- Aurrekoaren ildotik, baldintzapeko askatasuna lehenbailehen eman behar zaie zigorraren 2/3 edo ¾ bete duten presoek.
- Martxoaren 30eko 1/2005 Lege Organikoak onartutako espetxealdi iraunkor berrikusgarria indargabetu behar da.
- Legeria aldatu behar da, jatorrizko Espetxe Zaintzako Epaitegiari itzultzeko ezarritako zigorraren betetzeari buruzko eskumenak, gerta daitezkeen aldaketei buruzko helegiteak lege eta araudien ezarritakoaren arabera ebatz ditzaten. Epaila horiei dagokie presoek eskubideak babestea eta, horretarako, espetxe-politikaren arauen betetzean gerta daitezkeen gehiegikeriak eta desbideratzeak zuzendu behar dituzte. Egun, eskumen horiek Espetxe Zaintzako Epaitegi Zentralak ditu, Auzitegi Nazionalan. Era berean, erabakiei jarritako helegiteak kasuan kasuko Probintzia Auzitegiak ebatzi beharko litzuzke.

Bake
prozesua
indartzeko
Foro
Soziala

Foro
Social
para impulsar
el proceso
de Paz

Forum
Social
pour impulser
le processus
de paix

Social Forum
to promote the Peace process

3.- Euskal Autonomia Erkidegoari eta Nafarroako Foru Erkidegoari transferitu behar zaizkie espetxe alorreko eskumenak, Gernikako Estatutuan eta Foruaren Hobekuntzan ezarritakoa betetzeko. Horrekin batera, presoek gizarteratze-plan bat osatzea proposatzen dugu, goiztiarra eta indibidualizatua. Plan horrek euskal erakundeek adostasuna jaso behar du eta gizarte-eragileek zein preso dauden pertsonen parte hartu behar dute adostasun horretan. Hori bermatzeko, presoek, euskal herritarren eta erakunde eskudunen arteko harremana erraztu behar da.

Plan hori osatzeko, honako oinarri hauek proposatzen ditugu:

- 1) Egoera politikoa aitortzea; euskal gizartearen bortizkeria eta enfrontamendu-egoeratik bake, elkarbizitza eta berradiskidetze-egoerara iragaten ari da eta, horrek, alde guztien esku-hartzea eskatzen du.
- 2) Biktima guztiek justizia, memoria, aitortza eta erreparazioarako duten eskubidea errespetatu behar da.
- 3) Presoek honako eskubide hauek betetzen direla bermatu behar da: gizarteratzea eta bake-prozesuan, normalizazioan eta berradiskidetzean parte hartu eta ekarpenak egitea. Horretarako, hirugarren graduak, baldintzapeko askatasun goiztiarrak eta gizarteratzea errazten duten beste neurri mota batzuk aplikatu behar dira.
- 4) Euskal bake-prozesu, normalizazio eta berradiskidetzearen baitan, motibazio politikoen ondoriozko delituengatik preso dauden pertsonen parte hartu behar dute prozesuan eta, horretarako, sakondu egin behar da bortizkeria-bide ororen gaitzespenean, bide baketsu eta demokratikoen aldeko konpromisoan eta eragindako minaren berriazko aitortzan, berau erreparatzeko borondate modura.

Bere aldetik, Foro Soziala, Harremanetarako Nazioarteko Taldearen laguntzaz, prest agertu da eragile politiko eta sozialek behar dituzten esparruak ahalbidetzeko, bide-orri egingarri bat abiarazteko aukera emango duen oinarrizko adostasuna lortzeko, ez oso epe luzera.

2. atala

Gatazkak iraun duen urte hauetan guztietan, pertsona askok beren herritik ihes egin dute motibazio politikoko delituak leporatuko zizkieten beldurrez. Tortura eta tratu txarrak modu orokortuan erabili izan dira inkomunikazio erregimeneko atxiloaldietan –praktika hori hainbat hamarkadatan zehar salatuta da eta Eusko Jaurlaritzak egin berri duen txostenak egiaztatu eta zehaztu egin du– eta, hain zuzen ere, tratu txarrak eta torturak pairatzeko beldurrak ihes egitera behartu du jende asko.

Atxilotuei eginarazitako autoinkulpazioen nahiz heteroinkulpazioen ondorioz kondenatuak izateko arriskuak beldur hori areagotu du. Horri dagokionez, komeni da gogoratzea kondena asko poliziak torturapean edo tratu txarren bitartez eginarazitako deklarazio inculpatorioetan oinarritu direla. Izan ere, hainbat hamarkadatan zehar auzitegiek kondena oinarritzeko froga nahikotzat jo dituzte poliziari egindako deklarazioak, eta halaxe jokatu dute Auzitegi Gorenak beste doktrina bat finkatu duen arte. Aspaldi ez dela aplikatzen hasi den doktrina berri horren arabera, poliziari egindako deklarazioak ezin dira frogatzat hartu eta, beraz, ezin dira kondena bat ezartzeko oinarri gisa erabili.

Bake
prozesua
indartzeko
Foro
Soziala

Foro
Social
para impulsar
el proceso
de Paz

Forum
Social
pour impulser
le processus
de paix

Social Forum
to promote the Peace process

Urte askoz bizi baldintza gogorretan eta muturreko prekarietatean bizi ondoren, gaur egun iheslarien kolektiboa adin handiko pertsonen osatuta dago eta, gainera, haietako askok gaixotasunak dituzte, zenbait kasutan larriak.

Gure ustez, gaur egun abian den normalizazio eta adiskidetze prozesuak kolektibo horren espezifikotasunari ere erantzun behar dio, beharrezkoak diren irtenbideak bilatuz. Herrialdearen normalizazioak hala eskatzen du.

Norabide horretan, beharrezkotzat jotzen dugu adostasun zabal bat erdiestea iheslari guztien itzulera ahalbidetuko duen prozesu mailakatu eta ordenatu bat definitzeko. Justizia trantsizionalak prozesu hori erraztu beharko luke.

Lehen esan dugun bezala, adostasun hori Euskal Autonomia Erkidegoko eta Nafarroako Foru Erkidegoko instituzioen, gizarte zibilaren eta iheslari nahiz deportatuen artean eraiki beharko litzateke, eta **Foro Sozial Iraunkorretik proposatzen dugu** honako irizpide hauek hartzea oinarritzat:

- Prozedura judizialik ez daukaten edo dagoeneko preskribatu diren prozedurak dauzkaten iheslarien itzulera erraztea dagokien instituzioen aldetik.
- Torturaren bidez lortutako testigantzetan oinarritutako akusazioak soilik dituzten pertsonen itzulera bermatzea, horretarako beharrezkoak diren neurriak hartuz.
- Justizia trantsizionala baliatuz, irtenbide juridiko bat artikulatzea oraindik ere “deportazio zigorra” pairatzen ari diren guztientzat. Deportazioa esaten diogu hirugarren herrialde batean halabeharrez egiten den egonaldi luze eta murriztuari, eta nabarmendu beharra dago zigor hori pairatzen dutenak inolako prozedura judizialik gabe eta, beraz, egoera hori ezarri dien inolako ebazpenik gabe izan direla deportatuak.
- Preskibatzearen dauden prozedura judizialak errepresio helburuekin ez erabiltzea (preskribatu baino zenbait egun lehenago berraktibatuz –hainbatetan gertatu den bezala–, itzulera eragotziz edo espetxe zigorrak luzatuz).
- Auzitegi Nazionalak iheslarien abokatuei haien egoera juridikoaren inguruko informazioa ukatzeari uztea, ukatze horrek eragotzi egiten baitu iheslarien erregularizazio juridikoa lortzeko egon litezkeen aukerak aztertzea.
- Halaber, presoak, preso ohiak, iheslariak eta deportatuak bake eta normalizazio prozesuan partaide aktiboak izatea gomendatzen dugu.

Legedi arruntaren esparruan, irizpide humanitarioetan inspiratutako irtenbideak bilatu beharko lirateke adin handikoak direnentzat edo gaixotasun larri edota sendaezinak dituztenentzat, haien etxeratzea erraztuz.

Gainerako kasuei dagokienez, justizia trantsizionaleko neurriak zehaztu beharko lirateke bake eta adiskidetze prozesuaren baitan itzultzea erabakitzen dutenentzat. Akusazio eta egoera pertsonalen arabera, alternatibak bilatu beharko lirateke, hala nola kartzelaren ordeztu zigorrak, kaleratze goiztiarrak edo espetxealdi arinduak.

Bake
prozesua
indartzeko
Foro
Soziala

Foro
Social
para impulsar
el proceso
de Paz

Forum
Social
pour impulser
le processus
de paix

Social Forum
to promote the Peace process

3. atala

Preso ohien eta iheslarien gizarteratzea

Zigorren eta haien exekuzioaren ondorio kaltegarriak direla eta, gizarteratzea zailagoa izaten da motibazio politikoko delituengatik ezarritako zigorra bete ondoren kartzelatik irteten direnentzat.

Gainerako herritar askeen aldean, pertsona horiek diskriminazioa eta berdintasunik eza pairatzen dute eskubideen arloan, gizarteratzeak berez dakartzan zailtasunez gain.

Nazio Batuek onartutako “Estandar Integratuen” arabera, “gatazka armatuekin lotutako bake prozesu guztietan bada etapa bat zeinean borrokalariak armak uzten dituzten eta bizitza zibilean integratzen diren”. Etapa konplexu horri DDR esaten zaio (Armagabetzea, Desmobilizazioa eta Gizarteratzea) eta bake prozesu guztietan bete behar da.

Estandar horien arabera, DDR deritzon etapa bakea eraikitzeke estrategia zabalago baten barnean kokatu behar da. Egonkortasuna lortzeko eta bakea eraikitzeke ezinbestekoak diren osagaietako bat da. Oinarrizko beste elementu batzuk honako hauek dira: dagokion herrialdeko herritarrak ordezkatzeko dituzten indarren arteko akordio politikoak, segurtasun sistemen eta arlo horretako legediaren erreformak, eta gatazkaren biktimei egia, justizia, erreparazioa eta ez errepikatzeko bermea ziurtatu behar dizkien prozesu osoa.

Bake prozesuak askotariko ekimenez osatutako prozesu konplexuak dira, eta DDR ekimen horietako bat da.

Nazio Batuen arabera, DDR prozesuek arrakasta izan dezaten, haien xedea ezin da inola ere izan klaudikazioa, despolitizazioa, demonizazioa, marjinazioa, sobornoa, subordinazioa edo, batez ere, umiliazioa. Prozesua abian jartzen denean, gauza jakina da indarkeriazko ekintzen amaiera boluntarioa gauzatu dela eta armagabetze urratsak egiten ari direla. Beraz, era egokian garatuta, DDR prozesuak etorkizunari begira indarkeria adierazpenak prebenitzeko eta adiskidetzeko soziala bultzatzeko balio behar du.

DDR prozesuak ez dira formula bakar baten arabera gauzatzen. Herrialde bakoitza eta testuinguru bakoitza bakana da eta bere berezitasunak ditu. Esperientzia guztiak ezberdinak dira, baina asko ikasi ahal da beste kasu batzuetatik eta iraganeko irakaspenetatik.

Gizarteratzea DDR prozesuen atal bat da. Desmobilizazioa burutu ondoren, inplikaturik egon diren pertsonak (gure kasuan, ETako kideak) eta horretaz akusatuta espetxean edo ihesean egon direnak “zibil bilakatzen dira eta enplegu iraunkorra nahiz diru sarrera erregularrak lortzen dituzte”, Nazio Batuen Erakundearen hitzetan. Horrez gain, osasunaren arloan dituzten beharrei eta behar psikosozialei ere erantzuten zaie.

Nazio Batuen definizioak dioenez, “lehenik eta behin komunitateetan gauzatzen den prozesu sozial eta ekonomiko bat da”, eta marko kronologiko ireki baten arabera garatzen da.

Gizarteratzea dagokion herrialdeko bake prozesuan kokatzen da, ardura nazionala da eta kasu askotan epe luzeko laguntza jasotzen du atzerritik.

Bi fase izan ohi ditu. Lehen fasean, ekonomiaren eta osasunaren arloko oinarrizko beharrei erantzuten zaie, epe laburreko egonkortasuna lortuz. Fase hori presazkoa eta laburra da. Bigarren fasearen helburua **bizibide iraunkorrak ematea da**, eta, horrekin batera, laguntza soziosanitario eta ekonomikoa, heziketa eta lanerako prestakuntza.

Gatazkaren biktimei egia, justizia, erreparazioa eta ez errepikatzeko bermea ziurtatzeko prozesuarekin batera, gizarteratze prozesua funtsezkoa da indarkeria atzean utzita bakea eraikitzen diharduen herrialde batean adiskidetzeko bermatzeko.

Bake
prozesua
indartzeko
Foro
Soziala

Foro
Social
para impulsar
el proceso
de Paz

Forum
Social
pour impulser
le processus
de paix

Social Forum
to promote the Peace process

Euskal Herriko prozesuari dagokionez, bere ezaugarriak kontuan izanik, motibazio politikoko delituak leporatuta preso edo ihesean dauden pertsonen erabateko gizarteratzea izan behar da helburu nagusia. Espetxetik irteten diren pertsonen edo Euskal Herrira itzultzen diren iheslarien gizarteratzeaz ari gara.

Gure ikuspegitik, erabateko gizarteratzeak honako ezaugarri hauek ditu:

- 1.- Ekonomiaren, lanaren eta prestakuntzaren arloko beharrei erantzuten die.
- 2.- Laguntza sanitario, psikologiko eta soziala ematen du.
- 3.- Eskubide zibil eta politikoak bermatzen ditu.

Adiskidetze soziala eta normalizazio osoa bultzatzeari begira, erabateko gizarteratzea –eskubide berdinekin eta diskriminaziorik gabe– gizarte osoaren helburua izan beharko litzateke, eta ez soilik kolektibo zehatz horren helburua. Hori **kontuan hartuz**, beharrezkotzat jotzen dugu honakoa:

- Preso ohiek eta iheslariak aurkitzen dituzten traba eta zailtasun legalak nahiz sozialak zehazki jasoko dituen txosten zorrotz bat egitea. Bigarren fase batean, txosten hori oinarritzat harturik, eremu publikotik nahiz pribatutik bideratu beharreko esku-hartze instituzional eta sozialak zehaztuko lirateke.
- Txosten horrek genero ikuspegi espezifikoa izan beharko du, nabaria baita desberdintasunak gizarteko arlo guztiak zeharkatzen dituela eta, beraz, eragin espezifikoa duela emakumeen gizarteratze prozesuetan eta prozesu horiek garatzeko proposamenetan.
- Elkarlanerako marko bat sortzea. Marko horrek eragile publikoak (herrialdeko instituzio publikoak), pribatuak (enpresak, sindikatuak, elkarteak) eta aipatutako kolektiboak gizarteratzeko lan egiten duten erakundeak bilduko litzuzke eta haren helburua hauex izango litzateke: lehen aipatutako txostena oinarritzat hartuz, pertsona horien erabateko gizarteratzea eta eskubide berdintasuna lortzeko beharrezkoak diren esku-hartzeak eta planak diseinatzea, bideratzea eta haien jarraipena egitea.